Mbështesim zhvillimin e kompetencave transkulturore për profesionistët e shëndetit në Ballkanin perëndimor.

Supporting development of TransCultural Competence for healthcare professionals in the Western Balkans, TCCWB

SHKOLLË DIMËRORE

9-13 Shkurt 2026
Universiteti “Eqrem Çabej” Gjirokastër
Albania

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Etika dhe ligjshmëria në kulturat e ndryshme

Etika Ndërkulturore

KATËR PJESË THELBËSORE TË ETIKËS :

- Dinamika e Kujdesit Transkulturor
- Parimet
- Konteksti transkulturor
- Burimi universal

EKZISTOJNË KATËR PARIME QË NDIHMOJNË NË VENDIMMARRJEN MBI DILEMAT ETIKE DHE GJITHASHTU LEHTËSOJNË ZGJIDHJEN E KONFLIKTEVE ETIKE.

❖Parimet etike

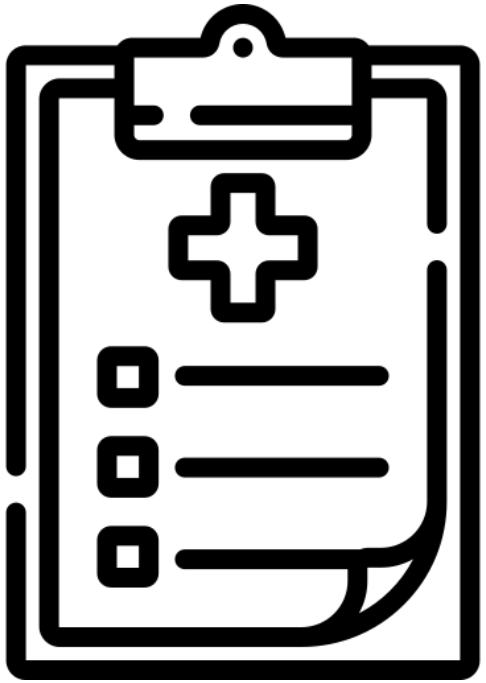
- Respekti për autonominë
- Mirëbërja
- Të mos dëmtosh
- Drejtësia.

❖Këto përfshijnë përkatësisht

- Etikën e virtytit
- Parimit
- Vlerave dhe
- Besimit.

KONCEPTET KYÇE TË SHËRBIMIT SHËNDETËSOR NDËRKULTUROR

- Mirëbërja
- Diversiteti kulturor
- Vendimmarrja
- Empatia
- Analiza Etike
- Teoria Etike
- Etika
- Etika, Infermieria
- Njeriu
- Modelet, Infermieria
- Zhvillimi moral
- Autonomia Personale
- Vlerat shoqërore
- Infermieria Ndërkulturore*
- Virtytet

DISA SUGJERIME PËR TË PËRMIRËSUAR KOMUNIKIMIN DHE KUJDESIN INFERMIERORE

DHE, NË KËTË MËNYRË, PËR TË ULUR KONFLIKTET ETIKE:

1. Pranoni që vlerat dhe besimet ndryshojnë jo vetëm midis kulturave të ndryshme, por edhe brenda kulturave.
2. Shikoni vlerat dhe besimet nga kultura të ndryshme brenda konteksteve historike, të kujdesit shëndetësor, kulturor, shpirtëror dhe fetar.
3. Mësoni sa më shumë që të mundeni rreth gjuhës, zakoneve, besimeve dhe vlerave të grupeve kulturore, veçanërisht atyre me të cilat keni më shumë kontakt. Lidhje të Ngjashme nga Infermieria Transkulturore: Koncepte Bazë dhe Studime Rasti të Disponueshme: *www.culturediversity.org/links.htm*.
4. Jini të vetëdijshëm për vlerat dhe paragjykimet tuaja kulturore, një hap i madh për të ulur etnocentrizmin dhe imponimin kulturor. (Një pyetësor që mund t'ju ndihmojë për këtë qëllim mund të gjendet në Andrews and Herberg, 1999).
5. Te jemi vigjilentë dhe përpiquni të kuptoni komunikimet joverbale të kulturave tuaja dhe të kulturave të ndryshme, siç janë preferencat për hapësirën personale, gjuha e trupit dhe stili i flokëve dhe veshjeve.
6. Te jeni të vetëdijshëm për ndryshimet biokulturore të manifestuara në ekzaminimin fizik, në llojet e sëmundjeve, në përgjigjen ndaj ilaçeve dhe në praktikat e kujdesit shëndetësor.

TERMA TË RËNDËSISHME QË LIDHEN ME KULTURËN:

Qëndrimi ; Është një gjendje mendore ose ndjenjë rreth një çështjeje të një kulture.

Besimi ; është diçka që pranohet si e vërtetë, veçanërisht si një parim ose një grup parimesh të pranuara nga njerëzit në një grup etnokulturor.

Ideologjia ;përbëhet nga mendimet dhe besimet që pasqyrojnë nevojat dhe aspiratat shoqërore të një individi ose të një grupi etnokulturor.

TERMA TË RËNDËSISHME QË LIDHEN ME KULTURËN:

Etnocentrizmi - Besimi i një personi në superioritetin e lindur të kulturës së vet mbi atë të kulturave të tjera.

Imperializmi Kulturor - Një situatë ku një kulturë i imponon vlerat dhe besimet e veta një kulture ose nënkulture tjetër.

Importimi Kulturor - Një situatë ku një kulturë blen ose sjell produkte dhe mallra nga vende (kultura) të huaja për t'u përdorur ose shitur në kulturën importuese.

Eksportimi Kulturor - Një situatë ku një kulturë dërgon produkte ose mallra në vende (kultura) të huaja për t'u përdorur ose shitur në kulturën eksportuese.

Sistemet e Besimit - Një tërësi faktesh, parimesh dhe vlerash të qëndrueshme që një person ose një kulturë i konsideron të vërteta ose të besueshme.

Normat - Standardet që pranohen, shpesh në mënyrë implicite, nga një kulturë.

12

FUSHAT THELBËSORE PËR VLERËSIMIN E ATRIBUTEVE ETNOKULTURORE TË NJË INDIVIDI, FAMILJEJE APO GRUPI JANË:

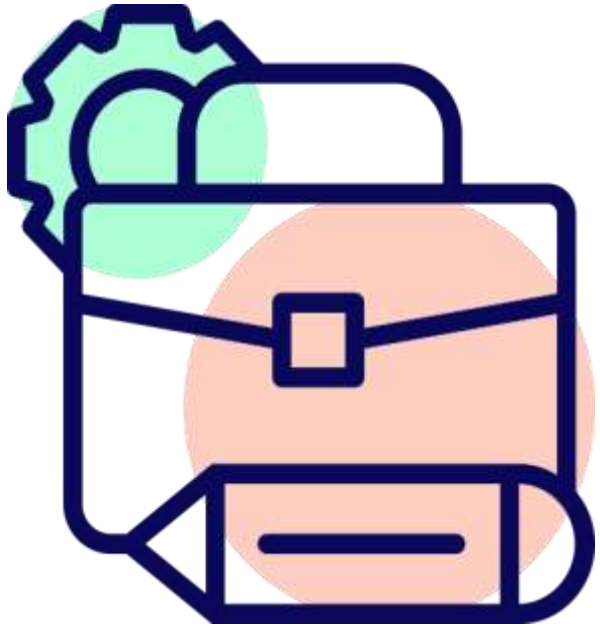
1. Përgjithësime, vendbanimet dhe tiparet gjeografike.
2. Komunikimi.
3. Rolet familjare dhe organizimi i familjes.
4. Çështje që lidhen me fuqinë punëtore.
5. Ekologjia biokulturore.
6. Sjelljet me rrezik të lartë.
7. Ushqyerja.
8. Praktikat e shtatzënisë dhe lindjes.
9. Rituale dhe zakone të vdekjes.
10. Spiritualiteti.
11. Praktikat e kujdesit shëndetësor.
12. Praktikuesit e kujdesit shëndetësor.

KATËR SISTEMET MË TË NJOHURA ETIKE SOT JANË:

- **Deontologjia:** një etikë e bazuar në detyrimin moral. Kjo metodë udhëhiqet nga "ndjenja morale" e njeriut, e cila supozohet të jetë një analogji me pesë shqisat tona.
- **Utilitarizmi:** një etikë e dobisë, ku dobia përcaktohet si "e mira më e madhe për numrin më të madh të njerëzve". Standardi me të cilin matet një veprim etik është nëse, në rrethana të caktuara, ai solli të mirën më të madhe për numrin më të madh të përfituesve të mundshëm.
- **Relativizmi shoqëror/kulturor:** opinionet aktuale të shoqërisë ose kulturës lidhur me atë që konsiderohet e drejtë apo e gabuar, e dobishme apo e dëmshme për të gjithë individët.
- **Emotivizmi:** një formë e etikes jonatyrore, e cila mbështet teorinë se etika nuk ka asnjë lidhje me botën reale në të cilën jetojmë. Me fjalë të tjera, emotivistët besojnë se nuk mund të gjejmë të drejtën apo të gabuarën në realitet.

BIOGRAFI

- **Bibliografi:**

  - Ray MA. Transcultural nursing ethics: a framework and model for transcultural ethical analysis. J Holist Nurs. 1994 Sep;12(3):251-64. doi: 10.1177/089801019401200304. PMID: 7829853.
  - Ludwick, R., Silva, M.C., (August 14, 2000) "Ethics: Nursing Around the World: Cultural Values and Ethical Conflicts" *Online Journal of Issues in Nursing* Vol. 5 No. 3.

Supporting development of TransCultural Competence for healthcare professionals in the Western Balkans, TCCWB

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union